

πὸ διαλεχτοῦς. Εἶναι οἱ ἴσα μὲ χτὲς ταπεινοί, οἱ ἐρωτεμένοι μὲ τὴν ἀθώα Ἀστρούλα, ποὺ τοὺς ἀφαινεῖ στὴν ἀγκαλιά της ἡ Πόρνη μὲ τὰ πλάνα της ταξίματα.

Πέστε τὴ συναλλαγή, μὰ δὲν εἶναι ἡ συναλλαγή, εἶναι κάτι ἄλλο πὸ μεγάλο, πὸ τρανό, εἶναι κάτι σάπιο ποὺ βρίσκεται στὸν τόπο τοῦτο, ὅπου σταθεῖς καὶ ὅπου πιάσεις. Βίβλια κάποιο νταραβέρι γίνεται, κάτι πουλιέται καὶ ἀγοράζεται· εἶναι ἡ Πατρίδα ποὺ πουλιέται ἀπ' τοὺς Στρωτοὺς κ' οἱ Γυαλιστοὶ τὴν ἀγοράζουν.

★

Ἡ πατρίδα διαφεντεύεται ἀπ' τοῦ Καλόκαρδου τὸ σπῖτι καὶ ρέμπη καὶ κείνη, σὺν καὶ κείνο. Μία φωνὴ διαμαρτυρίας ἀκούγεται ἀπ' τὸ λικνὸ σπῖτι, εἶναι ἡ Ἀστρούλα, εἶναι λίγο καὶ ὁ πατέρας της. Ἡ μητέρα καὶ ὁ γιὸς ἄλλῃ πιστεύουν· εἶναι ὁ λαὸς ὁ πουλημένος ποὺ τὸν τραβᾷ οἱ πολιτικοὶ ἀπ' τὴ μύτη.

Ἀπὸ τὸν ἴδιο αὐτὸ τὸ λαὸ, ποὺ ζεῖ πὸ φυσικά, πὸ ἀληθινά, ἀπὸ τὸν ἔξυπνο Ἑλληνικὸ λαὸ, θὰ βγῶνε καὶ τὰ καλὰ στοιχεῖα, στοιχεῖα ποὺ θὰ πάρουν ἐπειτα οἱ διαλεχτοὶ νὰ χτίσουν τὸ παλάτι τους. Ὁ λαὸς τίς πέτρες θὰ κουβαλήσει μόνο.

Κ' οἱ «Ἀλυσίδες τοῦ Παλαμᾶ» ποὺ διαβάζει ἡ Ἀστρούλα, εἶναι ἓν ξετύλιγμα τοῦ τραγουδιοῦ, τοῦ τραγουδιοῦ ποὺ θάκουσε ἀπ' τὴ γιαγιά της σὺν εἴτανε μικρὴ ἡ Στρατίδαινα. Μὰ τώρα τὸ βλέπει καὶ δὲν τὸ γνωρίζει πια, στὰ χεῖρ τοῦ τεχνίτη πλάστη-κε, κ' ἡ πέτρα ἔγινε ἄγαλμα.

Ὁ λαὸς μὰς ἔδωσε τὴ γλώσσα του, ὁ λαὸς θὰ μὰς δώσει ἔως καὶ ἄλλα, ποὺ ἄμα τὰ πάρουν οἱ Στρωτοὶ ποὺ θὰ γεννηθοῦν αὔριο, οἱ πὸ δυνατοί, θὰ τὰ υποτάξουν σ' ἓν σύστημα καὶ θὰ τὰ ξαναδώσουνε μεγαλωμένα.

Μὰ ὁ λαὸς πάντα παιδί, πάντα ἄμαλο παιδί, ἔτσι ποὺ θὰ τὰ δεῖ ἴσως δὲν τ' ἀναγνωρίσει καὶ θὰ ναθεματίσει τὰ πρὶν δικὰ του, γιατί πάντα ὅσο καὶ νὰ προχωρήσουμε, πάντα ὅσο ὑπάρχει κόσμος, δὲ θὰ λείψουν ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς ἐκεῖνοι ποὺ παρασέρνουν τὸ λαὸ γιὰ τὰ ταπεινά τους συμφέροντα.

Ἔτσι κ' ἡ γριά Στρατίδαινα οὔτε τὴν κόρη της δὲν ἀναγνωρίζει, καὶ στὸ τέλος τοῦ δράματος τὴ λείει τρελλή, τὴν κόρη ποὺ κάνει τὸ σκάνταλο καὶ βγά-ζει τ' ἀπλута στὴ φόρα, πράγμα ποὺ δὲν ἤθελε ὁ Καλόκαρδος νὰ κάνει γιατί δὲν τότε σύφερνε, φοβό-τανε μὴ χάσει μαζὶ μὲ τὴν οἰκογενειακὴ του ὑπό-σταση καὶ τὴν πολιτική.

Τὸ κακόμοιρο τὸ κορίτσι! λείει ὁ Καλόκαρδος τό-τε καὶ ἀδιαφορεῖ, ὅπως ἀδιαφορεῖ καὶ ὁ κόσμος ὅλος.

Ἔ! κόσμε, ἄμα σὲ πνίξει ἡ ζεστοπωσιά, ἄμα φτάσει τὸ μαχαίρι στὸ κόκαλο, τότε θάρχισεις νὰ τὰ χρειάζεσαι; Ἴσως πρέπει νὰ ἀποδορκωθεῖς γιὰ ν' ἀρχίσεις νὰ σκέφτεσαι.

Τότε θὰ χειροκροτεῖς καὶ τίς «Ἀλυσίδες».

★

Θὰ τελείωνα τώρα ἢ δὲν ἤθελα νὰ πῶ δυὸ λό-για στὸν κ. Ξενοπούλου.

Γιὰ τὴν κριτικὴ του δὲ μιλάω, ἔχει σὺν κριτι-κὸς τὴν ἰδέα του, πᾶει καλά. Μὰ θὰ μιλήσω ἀπά-νου σ' ἐκεῖνο ποὺ λείει, πὸς βάζει στὴ σκηνὴ ὁ κ. Ταγκόπουλος, Στρωτοὺς καὶ Ἀστρούλες, ἐνῶ τέτιο, στὸν τόπο μὰς δὲν ὑπάρχουν.

Ὁ κ. Ταγκόπουλος λέει πὸς ὑπάρχουν καὶ δι-νει μάλιστα νὰ καταλάβουμε πὸς ἀπ' τὴ ζωὴ τοὺς ἔχει πάρει.

Ἐγὼ δὲ θὰ συζητήσω ἂν ὑπάρχουν ἢ δὲν ὑπάρ-χουν. Μπορεῖ καὶ νὰ ὑπάρχουν. Μὰ ἔχω ὅλη τὴ ~~καθόλου καὶ πανταχόθεν~~ τὴ γνώμη τοῦ κ. Ξενοπού-λου καὶ τὰς ἀποδείξεις ποὺ δὲν ὑπάρχουν.

Μὰ μιά φορά ποὺ δὲν ὑπάρχουν, πρέπει νὰ γεν-νηθοῦνε, αὐτὸ νομίζω πὸς ὅλοι λαχταροῦμε καὶ ὁ κ. Ξενοπούλος μαζὶ.

Καὶ τί ἄλλο κάνουν οἱ ποιητές, οἱ δραματικοί, παρὰ τίς λαχτάρεις τους, ποὺ δὲν μποροῦν νὰ τίς ζήσουν στὴ ζωὴ, νὰ τίς φέρνουν νὰ ζοῦνε πάνου στὴ σανίδα τῆς σκηνῆς;

Ἰλδες δὲν πιστεύω νὰ ζοῦσαν, οὔτε τὸν καιρὸ ποὺ τὸ λεβέντικο κορίτσι πάτησε τίς σανίδες τῆς σκηνῆς, μὰ Ἰλδα εἶταν τοῦ δραματικοῦ ἢ λαχτάρει καὶ ἂν δὲν ἔζησε ἀκόμα θὰ ζήσει στὰ χρόνια τὰ μελλούμενα.

Ὅπως μὲς' στὰ μεγάλα δάση ὑπάρχει γιὰ τὴ φωνὴ ἀντίλαλος, μὲς' στὴς πολιτεῖες ὑπάρχει γιὰ τίς λαχτάρεις, κ' ἔτσι μὲς' ὅλοι οἱ ἄνθρωποι θ' ἀκούνε στὰ βάθη τῆς ψυχῆς τους τὴ φωνὴ Ἰλδα, Ἰλδα, θὰ βλέπουν τὴν εἰκόνα τῆς Ἰλδας, δίχως νὰ ξέρουν ποῦθε ἔρχεται.

Κάθε συγγραφέας πλάθει ἓναν κόσμον δικό του, ἓναν κόσμον ποὺ ζεῖ καὶ κινεῖται ἀνάλογα μὲ τίς ὁ-μὲς τῆς μεγάλης τοῦ ψυχῆς.

Σ' αὐτὸν τὸν κόσμον τὸν ψεύτικο καὶ ἀληθινὸ μαζὶ, ζοῦν τίς στιγμὲς ποὺ ὄνειροπολοῦνε, οἱ ψυχὲς ἐκεῖνες ποὺ θὰ νιώτουν ἀπ' τίς ἄλλες βαθύτερα τὸν ἀγα-πημένο τους ποιητὴ. Βλέπουν μπροστά τους καὶ Ἰλδες καὶ Ἐδες καὶ Ρεβέκας καὶ Σόλνες καὶ Μπράντ καὶ Ρούμπεν. Ἐπειτα θὰ ῥοῦνε ἄλλοι, περισσότε-ροι ἀπ' αὐτοὺς, ποὺ θὰ ζοῦνε κάπως πὸς ἀσυναί-στητα καὶ γι' αὐτὸ καὶ κάπως ἄληθινότερα στοῦ συγγραφέα τὴν κοινωνία, (καὶ αὐτὸ βέβαια ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῆς προηγούμενης γενιᾶς), ὥς ποὺ θάρθεῖ μὴ μὲρα ποὺ ὁ ἀέρας θὰ εἶναι γεμάτος ἀπὸ τοῦ ποιητῆ τίς θεωρίες, ἡ Hilda—ἄς ὀνομάσουμε ἔτσι τὴν ψυχὴ τοῦ ποιητῆ—θὰ χτυπάει τὴν πόρτα τοῦ παλατιοῦ, θὰ χτυπήσει καὶ τὴν πόρτα τῆς καλύδας.

Ὁ κόσμος τοῦ συγγραφέα, τὸ ψεύτικο αὐτὸ πε-ριβάλλον, τώρα γίνεται ἀσυναίσθητα τὸ περιβάλλον τὸ γενικὸ, ἀρχίζοντας ἴσως ἀπ' τοῦ συγγραφέα τὴν πατρίδα γιὰ νὰ φτάσει ἀργότερα σ' ὅλα τοῦ ὀρί-ζοντα τὰ σημεῖα.

Ὅ,τι ὁ συγγραφέας προφήτεψε, ἔγινε, ἢ καλύ-τερα ὅ,τι ἤθελε ἔγινε, γιατί ποῖος εἶπε πὸς Προ-φήτης εἶναι κείνος ποὺ λείει ὅ,τι θὰ γίνῃ καὶ ὅχι κείνος ποὺ ὅ,τι θελήσει γίνεται.

Ἔ! μέσα σ' ἓνα τέτιο περιβάλλον, μέσα σ' ἓναν τέτιο κόσμον πραγματικὸ βγαλμένο μέσα ἀπ' τοῦ ποιητῆ τὴ σκέψη, εἶναι παράξενο νὰ γεννηθεῖ μὴ Hilda; Σὰς φαίνεται ἀπίστευτο πὸς μπορεῖ ἡ ἴδια δημιουργικὴ ἐργασία νὰ γίνῃ στὸν κόσμον αὐτὸ, ποὺ ἔγινε μέσα στοῦ ποιητῆ τὴ διάνοια, ἀφοῦ ὁ κόσμος αὐτὸς δὲν εἶναι παρὰ ἡ διάνοιά του;

Καὶ δὲν μπορεῖ νὰ μοῦ πεῖ κανεὶς ὅσο καὶ ἂν ἔχει λαχτάρεις ἓνας συγγραφέας, πάντα ἐπηρεάζε-ται ἀπὸ τὴν περιουσιακά του, γιατί ποῖος εἶπε πὸς οἱ λαχτάρεις αὐτὲς δὲν εἶναι ὅλονῳ μὰς, δὲν εἶναι γενικὲς, μὰ σκόρπιες; τώρα καὶ ἀδύναμες, δὲν μποροῦν τὸν καθένα νὰ συγκινήσουν, πάνε καὶ βρί-σκουν κάποτες πὸς αἰσταντικὲς ψυχὲς γιὰ νὰ φιλο-ξενηθοῦν. Καὶ εἶναι αὐτὲς οἱ ψυχὲς τῶν ποιητῶν.

Ὅχι, δὲν εἶναι μίμηση ζωῆς ἢ Τέχνης, ἡ μίμη-ση ζωῆς μπορεῖ νὰ εἶναι τὸ μέσο ποὺ ὁ συγγραφέας μεταχειρίζεται γιὰ νὰ βγάλῃ ὅ,τι εἶναι κρυμμένο στῆς ψυχῆς του τὰ βάθη.

Ἰπάρχουν δὲν ὑπάρχουν, λίγο μὰς νοιάζει.

Καὶ ἓνας συγγραφέας μπορεῖ νὰ παίρνῃ τὴν Τέ-χνη γιὰ ζωῆς μίμηση, ὅπως τὴν πέρνει καὶ ὁ κ. Ταγκόπουλος, τοῦ ἐπιτρέπεται, γιατί ὁ ἴδιος ὁ συ-γγραφέας ποτὶ δὲν ξέρει τί πραγματικὰ κάνει, ἐκεῖ ποὺ νομίζει πὸς κάνει ζωῆς μίμηση, δὲν κάνει τί-ποτα ἄλλο παρὰ νὰ προσωποποιεῖ τίς λαχτάρεις του, — μὰ ἓνας κριτικὸς ποτέ.

Ὁ κ. Ξενοπούλος; τὰ ξέρει αὐτὰ καλύτερα ἀπὸ μένα, μὰ φαίνεται δὲ θέλησε νὰ δώσει προσοχή. Δὲν εἶναι τίποτα σπουδαῖον, οὔτε λέγοντας αὐτὰ ἐ-νόμισα πὸς ἀκούζω γλαῦκες εἰς Ἀθῆνας, μὰ τὰ εἶπα γιατί εἶταν ἀνάγκη νὰ τὰ πῶ τώρα. Εἶναι ἰ-δέες κοινοτάτες ποὺ θὰ ξέρει κάθε ἄνθρωπος ποὺ ἔ-χει κάποια στοιχεῖα Αἰσθητικῆς.

Σ. ΧΑΡΛΗΣ

## ΞΕΓΛΥΣΤΡΗΜΑ

Ἀπὸ τὸν κ. Γρ. Ξενοπούλου εἶχα ζητήσει («Νου-μᾶς» ἀριθ. 288, σελ. 7, στήλη 2) νὰ μοῦ δηλώ-σει, σὺν τίμῳς ἀντράς καὶ μὲ τὴν ὑπογραφή του, ἂν τὰ δυὸ ἀρθρῶν καὺ φανήκανε στὸ «Νέον Ἀστὺ» (21 καὶ 26 τοῦ Νοεμβρίου 1907), ἀνυπόγραφα, εἶναι δικὰ του, γραμμένα δηλ. μὲ τὸ χεῖρ του. Ὁ κ. Γρ. Ξενοπούλος, ξεγλυστρώντας ἔχει καὶ μὲ τόση μα-στοριά, δημοσιεύει στὸ «Νέον Ἀστὺ» (24 Μαρτίου 1908, σελ. 2, στήλη 4) τὸ ἀκλόουτο γράμμα.

Φίλε κ. Διευθυντά,

Εἰς ἀπάντησιν τῆς σημερινῆς προκλήσεως τοῦ «Νουμᾶ», προκαλῶ κ' ἐγὼ τὸν κ. Ταγκόπουλον νὰ δηλώσῃ (ἴον) ἂν ἐνθροῖδια τοῦ «Νέου Ἀστεως» τῶν 21, 26 καὶ 29 Νοεμβρίου 1907, τὰ ὅποια φηγουρά-ρουν εἰς τὸ βιβλίον τὸν μὲ τὸν ὀνόμα μὲν φηροῦν-τὸ (ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ), ἐδημοσιεύ-θησαν εἰς τὸ «Νέον Ἀστὺ» ἐνυπογράφως ἢ ἀνωνό-μως. 2ον) ἂν τὴν ἰδίαν περίπτωσιν ἐποχῇ, ἐξ ἀφορμῆς παρομοίων κ' ἐπανειλημμένων ἀσβεβιών τοῦ κ. Ταγκόπουλου, δὲν ἠγορεύσῃ, νὰ δηλώσῃ συντάκτης τό-τε τοῦ «Νέου Ἀστεως», ὅτι ἡ στήλη, τὴν ὁποίαν ἐ-πέμενε ὁ «Νουμᾶς» νὰ θεωρῇ ὅλην ἰδικήν μου, ἐ-γράφετο ὑπὸ διαφόρων συντακτῶν καὶ ὅτι ἐγὼ προ-σωπικῶς δὲν ἔπρεπε νὰ ἐνθύνωμαι παρὰ διὰ τὰς φι-λολογικὰς γνώμας καὶ κρίσεις, τὰς δημοσιευομένας ἐ-κεῖ μὲ τὴν ἐπογραφὴν μου. 3ον) ἂν ἡ ἀνωνυμία τοῦ γράφοντος, καὶ τοῦ ἐλαχίστου, δὲν εἶνε ἀπολύτως, παντοῦ καὶ πάντοτε σεβαστὴ, ἱερὰ καὶ ἀπαραβίαστος καὶ ἂν τίμιος φιλόλογος ἤμπορεῖ ποτε νὰ ἀνυπομνησ-τῇ καὶ ἀνώνυμος ὡς ἐπογεγραμμένον, ἐπὶ σκοπῶν πολεμικῆς, ἔστω καὶ ὅταν εἶνε βέβαιος, ὅτι ἡ ὑπο-γραφή, τὴν ὁποίαν οἶτω πλαστογραφῇ, εἶνε ἡ τοῦ γράφοντος καὶ 4ον) ἂν ἡ ἀποκάλυψις καὶ ὁ ἀσθη-ρὸς χαρακτηρισμὸς αὐτῆς τῆς πράξεως τοῦ κ. Ταγκό-πουλου εἰς τὰ «Παναθήναια» ὑπὸ τοῦ παθότος, δὲν ἀποτελῇ δικαίαν τιμωρίαν τῆς ὑποτροπῆς.

Δεχθῆτε κλπ.

Ὅλος ἐμέτερος  
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Δὲ θάπαντήσω καὶ τοῦτῃ τὴν φορά στὴς βρισιῆς τοῦ κ. Γρ. Ξενοπούλου. Ἀρκετὴ ἱκανοποίηση γιὰ μένα εἶναι ποὺ ὁ κ. Ξενοπούλος δὲν ἀποκοτᾷ νάρ-νηθεῖ καὶ νὰποκηρύξῃ τὰ δυὸ ἀνυπόγραφα ἄρθρα του, μολογώντας ἔτσι πὸς εἶναι δικὰ του. Πὸς εἶ-μαι τώρα «πλαστογράφος» καὶ ἀσβεβής, καθὼς μὲ καταγγέλλει, δὲν τὸ πολυκαταλαβαίνω. Λυπάμαι τὸν κ. Ξενοπούλου κ' ὅσα λυπάται κανεὶς, δὲ βρίζει· δακρύζει μοναχά. Καὶ σὰς τὸ ξεμολογοῦμαι, πὸς διαβάζοντας τὴν ἀπάντησιν τοῦ κ. Ξενοπούλου δά-κρυσά, ἀφοῦ ὁ κ. Ξενοπούλος γιὰ τὴν χαλосυνεῖδητη κριτικὴ εἶναι πια ἀπὸ χρόνια μακαρίτης.

Κέρκυρα 27 τοῦ Μάρτη 1908.

ΔΗΜ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ